

CUDZINCI NA ÚZEMÍ ČESKEJ REPUBLIKY

Kornélia Cséfalvaiová

Úvod

Príčiny migrácie sú rôzne. Faktory, ktoré motivujú ľudí k emigrácii sú nasledujúce: politická nestabilita, nízka životná úroveň, chudoba, choroby, ozbrojené alebo iné konflikty a pod. K faktorom, ktoré ovplyvňujú výber cieľovej krajiny patrí: sociálna istota, dodržiavanie ľudských práv, lepšie ekonomické príležitosti, spravodlivosť, bezpečnosť a pod.

Migranti pracujú zvyčajne na pozíciách, ktoré nezodpovedajú ich kvalifikácii, ich diplomy nie sú uznávané a navyše musia čeliť silnej konkurencii miestneho obyvateľstva. Prísťahovalecká krajina imigráciou rieši nedostatok pracovných síl, utvára podmienky na oživenie stagnujúcich odvetví ekonomiky, zabezpečuje obsadenie zle platených a spoločnosťou nedoceňovaných pracovných miest. Vystťahovalecká krajina odchodom časti svojej pracovnej sily do zahraničia zmierňuje tlak rastúcej nezamestnanosti a znižuje náklady s ňou súvisiace. Emigrácia znižuje sociálne napätie a pomáha uchovať politickú štruktúru, ktorá prispela k nedostatočnej rozvinutosti ekonomiky.

Rastúca atraktivita Českej republiky z pohľadu imigrácie je hlavnou príčinou rýchleho zvýšenia počtu cudzincov žijúcich na území ČR. Česká republika ako cieľová krajina predstavuje vhodné miesto pre založenie nového života a následne lepšie možnosti na trhu práce pre mnoho zahraničných jedincov.

1 Zahraničná migrácia a cudzinci v Českej republike

1.1 *Push a pull faktory migrácie*

Migrácia má svoju pozitívnu, ale aj negatívnu stránku. Hovoríme o *push* (vytlačujúce faktory migrácie) a *pull* faktoroch (príťahujúce faktory migrácie). (Pavlík, 2005)

Pozitívne dôvody, ktoré podporujú migráciu, sú nasledujúce:

- *nádej v lepšiu budúcnosť*
- *vyššie príjmy*
- *získanie nových zručností.*

K negatívnym aspektom môžeme zaradiť:

- *frustráciu z pobytu v cudzej krajine mimo vlastnej kultúry a bez rodinnej podpory*
- *xenofóbne prejavy zo strany hostiteľov*
- *mieru prispôsobenia sa iným kultúrnym a jazykovým tradíciám v novom prostredí.*

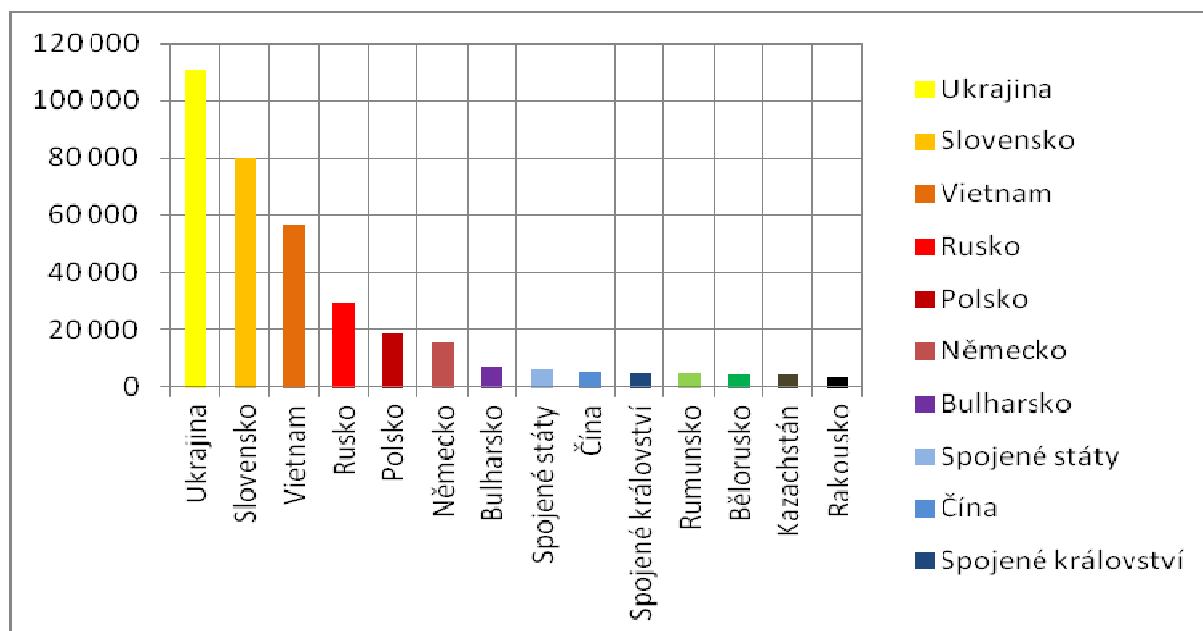
Z makroekonomickej perspektívy má migrácia veľa pozitívnych stránok, ako napríklad vyšší počet produktívnych pracovníkov, viac platiteľov daní a príspevkov do sociálnych fondov a nové zručnosti osvojené mladými ľuďmi. To všetko bude pozitívne vplyvať na ekonomickú efektívnosť budúcej multikultúrnej Európy. Práve preto musia integračné opatrenia poskytovať všetkým migrantom podmienky na ich plnú participáciu na živote danej krajiny.

1.2 Vývoj počtu prisťahovaných migrantov

Po roku 1989 vplyvom otvorenia hraníc a zmenou politického systému vzrástla v Českej republike intenzita medzinárodnej migrácie. Od roku 1991 zaznamenávame pribúdanie počtu imigrantov do krajiny, ktorá dnes už nevystupuje ako krajina tranzitná, ale ako krajina cieľová. V roku 1990 bolo v Českej republike okolo 35 000 cudzincov. Od roku 1993 do roku 1996 vzrástol podiel cudzincov s prechodným dlhodobým pobytom na 77 %. Počínajúc týmto obdobím sa zvyšuje aj počet cudzincov s povolením k trvalému pobytu. Od roku 2004 je približne 40 % cudzincov s trvalým pobytom. Počet cudzincov vzrástol medzi rokmi 1993-2007 viac ako päťkrát. Počty prisťahovaných cudzincov od roku 2004 strmo vzrastali, z tabuľky č. 2-1 vidíme, že v roku 2007 dosiahla zahraničná migrácia najvyšší obrat (120 935 sťahovaní cudzincov cez hranice ČR). Účinnosť migrácie vyjadrenej v percentách dostaneme podielom absolútnej hodnoty migračného salda a migračného obratu. (Bartoňová, 2008)

V zložení cudzincov podľa štátneho občianstva prevažujú príslušníci Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu. Veľké zastúpenie majú aj obyvatelia Ruska, Poľska, Nemecka a v súčasnosti narastá počet prisťahovalcov z Rumunska a Bulharska. Zastúpenie jednotlivých štátov vidíme na grafe č. 2-1.

Graf 1-1: Cudzinci podľa štátnej príslušnosti

Zdroj: ČSÚ, Cudzinci podľa typu pobytu, pohlavia a štátneho občianstva k 31.8.2011; vlastné spracovanie

Tabuľka 1-1: Zahranicné sťahovanie cudzincov medzi rokmi 2001-2009

Ukazovateľ	Zahranicné sťahovanie cudzincov								
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Prist'ahovaní	11 323	43 648	57 438	50 804	58 576	66 125	102 511	77 817	39 973
Vyst'ahovaní	20 566	31 091	33 203	33 784	21 796	31 388	18 424	6 027	11 629
Migračný obrat	31 889	74 739	90 641	84 588	80 372	97 513	120 935	83 844	51 602
Migračné saldo	-9 243	12 557	24 235	17 020	36 780	34 737	84 087	71 790	28 344
Migračná účinnosť	-29,00%	16,80%	26,70%	20,10%	45,80%	35,60%	69,50%	85,62%	54,93%

Zdroj: Bartoňová: Zahranicné sťahovanie rokov 1995-2007, ČSÚ; vlastné spracovanie

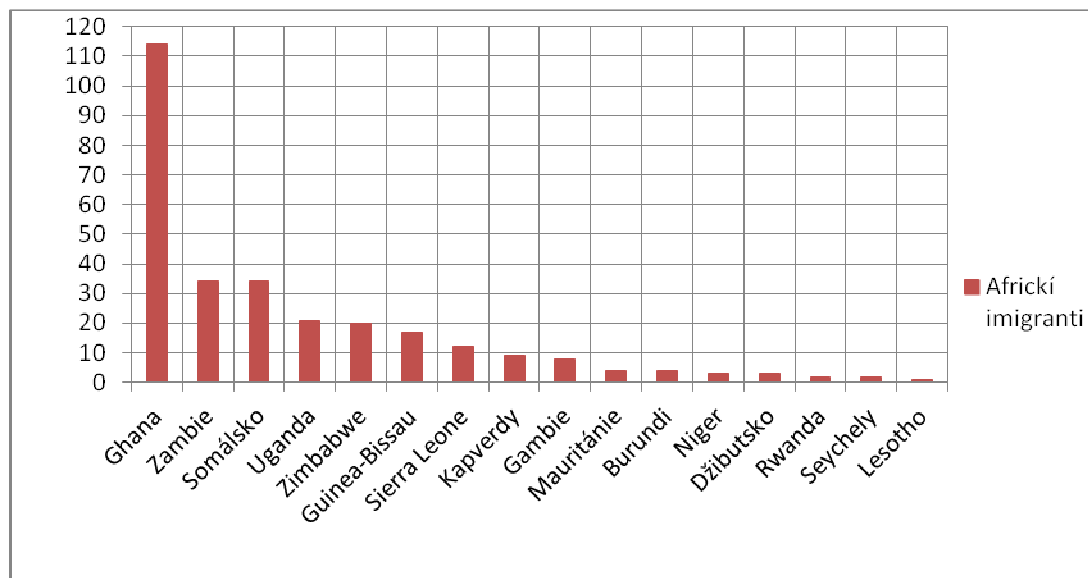
1.3 Africkí migranti

V súčasnosti predstavuje Európa pre mnoho afrických migrantov raj na zemi. Chudoba, hlad, demonštrácie, nezamestnanosť a vojenské nepokoje nútia mnoho obyvateľov severnej Afriky k emigrácii. A tiež veľký rozdiel medzi životnou úrovňou Európanov a Afričanov je hlavným motívom k odchodu a emigrácii do Európy. Pre Európsku úniu príliv afrických imigrantov znamená v súčasnosti nemalý problém. Subsaharskí imigranti prichádzajú do Českej republiky najčastejšie zo študijných dôvodov. Postupne zaznamenávame rast počtu subsaharských imigrantov, ktorým sa „pobyťová stabilita“ v Českej republike zapáčila.

Získanie trvalého pobytu alebo štátneho občianstva je predpokladom na získanie zodpovedajúceho pracovného uplatnenia. Na základe najnovších dostupných údajov za rok 2011 vidíme, že aj keď v súčasnosti africkí imigranti nepatria medzi najpočetnejšiu skupinu imigrantov, v budúcnosti môžeme očakávať nárast ich počtu, práve z hore uvedených

dôvodov. Ako vidíme na grafe č. 2-2, najviac imigrantov sa prisťahovalo z Ghany (v absolútnych číslach 114 cudzincov), nasledujú Zambia a Somálsko (34 cudzincov), Uganda (21 prisťahovalcov) a počnúc Zimbabwe je ich počet pod 20 imigrantov. Tieto nízke čísla avšak nemusia byť konečné, lebo veľa usadlých imigrantov je nasledovaných rodinou z Afriky.

Graf 1-2: Africkí migranti v ČR v absolútnych číslach

Zdroj: ČSÚ, Cudzinci podľa pobytu, pohlavia a štátneho občianstva k 31.8.2011; vlastné spracovanie

2 Analýza zahraničnej zamestnanosti v Českej republike

2.1 Ekonomická aktivita cudzincov

V roku 2005 bolo v Českej republike na úradoch práce evidovaných 105 070 zahraničných pracovníkov, v roku 2009 ich počet bol 272 355. V januári roku 2011 na základe údajov Ministerstva práce a sociálnych vecí bolo v postavení zamestnancov 209 681 cudzích štátnych príslušníkov. Od roku 2009 sledujeme pokles počtu zahraničných zamestnancov. Tento pokles je znázornený na grafe č. 4-1. Dôvodom je zákon z roku 2009, ktorý sprísnil vydanie povolení k zamestnaniu. Doterajšie pracovné povolenie nahrádzujú čím ďalej tým viac živnostenským oprávnením, ako to vidíme na grafe č. 4-2. Prevažnú časť občanov EÚ-27 evidovaných na úradoch práce tvoria občania Slovenska (98 481), vysoké zastúpenie majú občania Poľska, Bulharska, Rumunska apod.

Čo sa týka ostatných krajín mimo EÚ, tak prevažné zastúpenie majú občania Ukrajiny (40 296 osôb), Vietnamu, Mongolska, Moldavska a Uzbekistanu. Väčšinu evidovaných uchádzačov na úradoch práce tvoria muži, ktorí prišli za výhľadom lepšieho pracovného

uplatnenia s možnosťou lepšieho finančného ohodnotenia. Podľa klasifikácie zamestnania KZAM zaradíme pracovníka na základe konkrétnej činnosti, ktorú vykonáva. (Jílek, 2007)

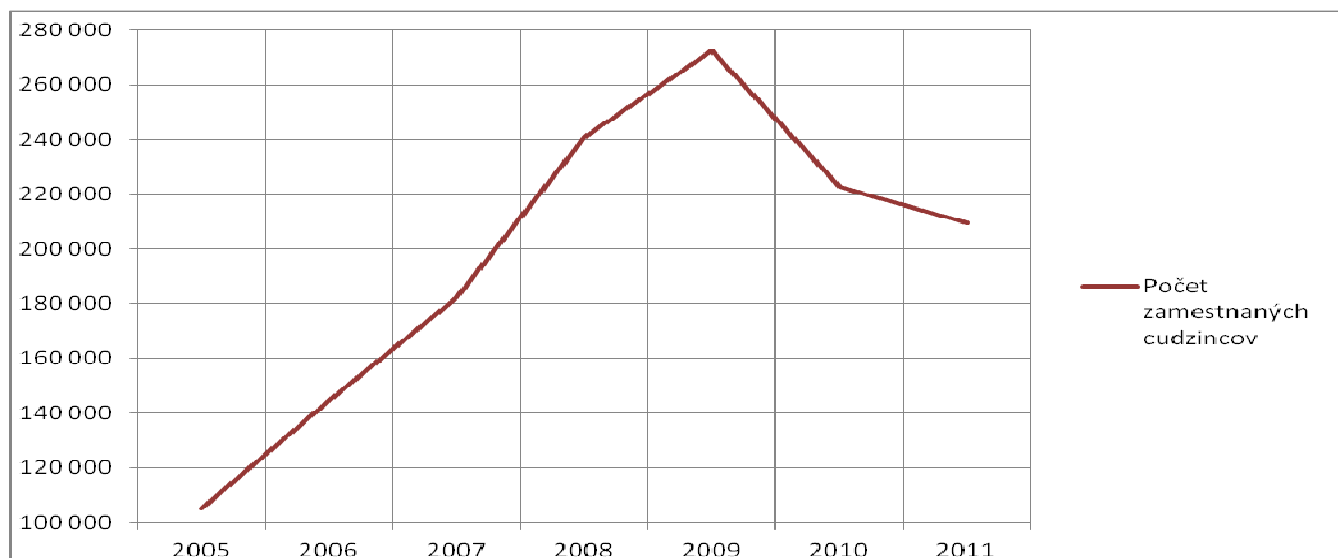
Z tejto klasifikácie zisťujeme, že cudzinci evidovaní na úradoch práce pracujú prevažne ako remeselníci, opravári a nižšie kvalifikovaná pracovná sila. Rozdiel však zaznamenávame u Slovenska a Nemecka, kde je pomerne veľký počet cudzincov zamestnaných aj vo vyšších triedach KZAM (viď tabuľka č. 4-1).

Tabuľka 2-1: Cudzinci podľa KZAM

KZAM	Cudzinci evidovaní ÚP celkom	Slovensko	Ukrajina	Poľsko	Bulharsko	Rumunsko	Nemecko
Celkom	215 367	100 727	42 139	19 049	5 667	4 815	3 070
1. Zákonodarcovia, vedúci a riadiaci pracovníci	8 144	2 295	278	312	66	39	960
2. Vedeckí a odborní duševní pracovníci	23 287	11 332	927	1 135	367	515	719
3. Technickí, zdravotnícki, pedagogickí pracovníci	21 227	12 045	903	1 061	200	220	726
4. Nižší administratívni pracovníci (úradníci)	9 565	5 804	717	354	168	135	198
5. Prevádzkovatelia pracujúci v službách a obchode	15 977	9 848	1 480	327	276	66	63
6. Kvalifikovaní robotníci v poľnohospodárstve a lesníctve	2 016	773	951	37	52	48	7
7. Remeselníci, kvalifikovaní výrobcovia, opravári	45 071	22 571	8 564	7 679	1 166	1 165	168
8. Obsluha strojov a zariadení	34 227	17 608	3 824	5 584	1 138	1 158	178
9. Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	55 684	18 337	24 483	2 548	2 232	1 468	51
0. Príslušníci armády	169	114	12	12	2	1	0

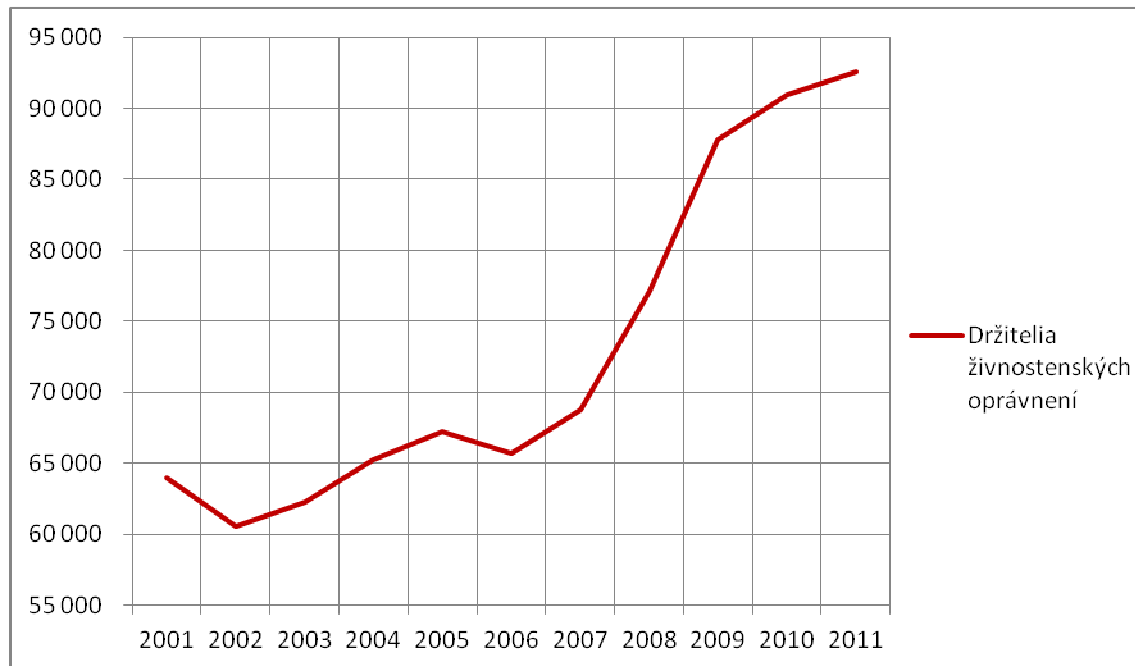
Zdroj: ČSÚ, Cudzinci evidovaní ÚP podľa KZAM - 31.12.2010; vlastné spracovanie

Graf 2-1: Počet zamestnaných cudzincov v absolútnych číslach

Zdroj: MPSV, Zamestnávanie cudzincov; vlastné spracovanie

Graf 2-2: Cudzinci so živnostenským oprávnením

Zdroj: ČSÚ, Cudzinci s platným živnostenským oprávnením 2001-2011; vlastné spracovanie

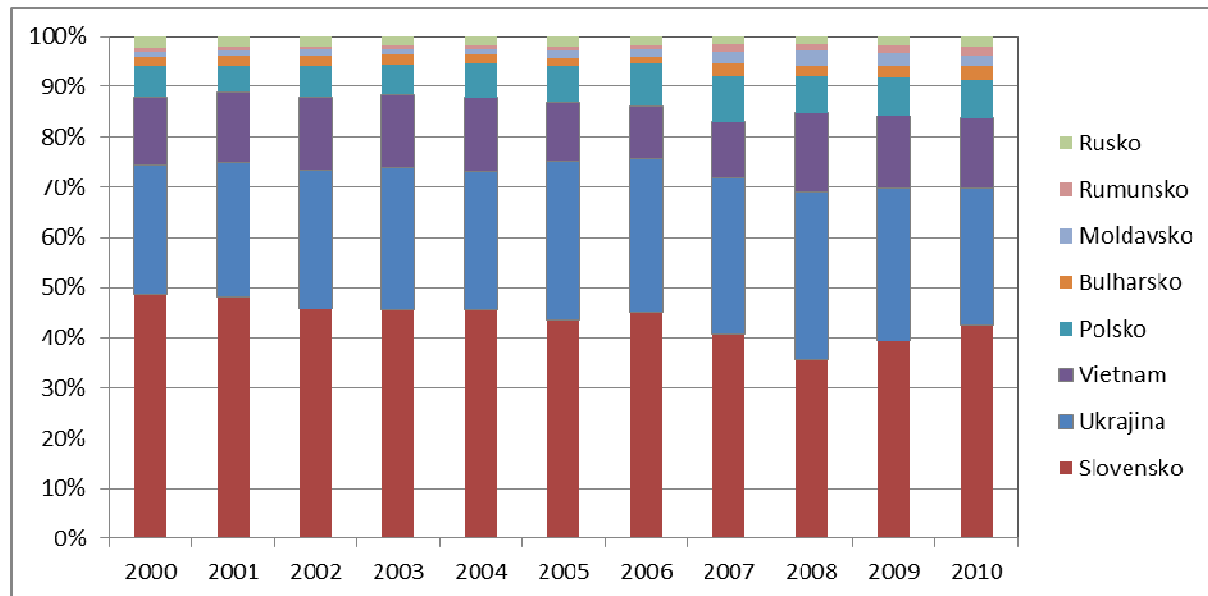
STEM (Stredisko empirických výskumov) vo svojom celonárodnom prieskume zistil, že podľa tri štvrtiny opýtaných respondentov pracuje v súčasnosti priveľa cudzincov na českom trhu práce. Napriek tomu, 43 % ľudí si myslí, že bez cudzincov by určité odvetvia ekonomiky nefungovali. Jedná sa najmä o menej kvalifikované práce - migranti pracujú zvyčajne na pozíciách, ktoré nezodpovedajú ich kvalifikácii, ich diplomy nie sú uznávané a navyše musia čeliť silnej konkurencii miestneho obyvateľstva. Veľa zahraničných pracovníkov pracuje v stavebníctve alebo v poľnohospodárstve, v supermarketoch, ktoré sú menej obľúbené u tuzemských obyvateľov.

Podľa oficiálnych údajov je v súčasnej dobe zhruba 425 tisíc zahraničných občanov pracujúcich v Českej republike s pracovným povolením. Podľa odhadov desiatky tisíc ľudí žijú a pracujú bez povolenia v krajine. Najväčší počet zahraničných pracovníkov tvoria Ukrajinci (120 000), na druhom mieste sú Slováci (80 000). Počet Vietnamcov je 60 000, zatiaľ čo Rusov 35 000. V posledných rokoch rýchlo stúpa počet rumunských a bulharských emigrujúcich pracovníkov.

Na nasledujúcom grafe je znázornené, ktorí cudzinci podľa štátnej príslušnosti sú v Českej republike najviac ekonomicky aktívni. Údaje sú za 8 najčastejšie vyskytujúcich sa krajín v časovom období 2000 - 2010. Najviac na pracovnom trhu prispievajú Slováci, v roku 2010 tvorili viac ako 40 % ekonomicky aktívnych cudzincov, nasledujú občania Ukrajiny,

ktorých ku koncu roku 2010 bolo v absolútnych číslach 71 878. Tretí v poradí sú občania Vietnamu s počtom 36 296 ekonomicky aktívnych. Rozrastá sa skupina príslušníkov Poľska, Ruska, Bulharska, Rumunska. (ČSÚ)

Graf 2-3: Zamestnanosť cudzincov podľa štátnej príslušnosti

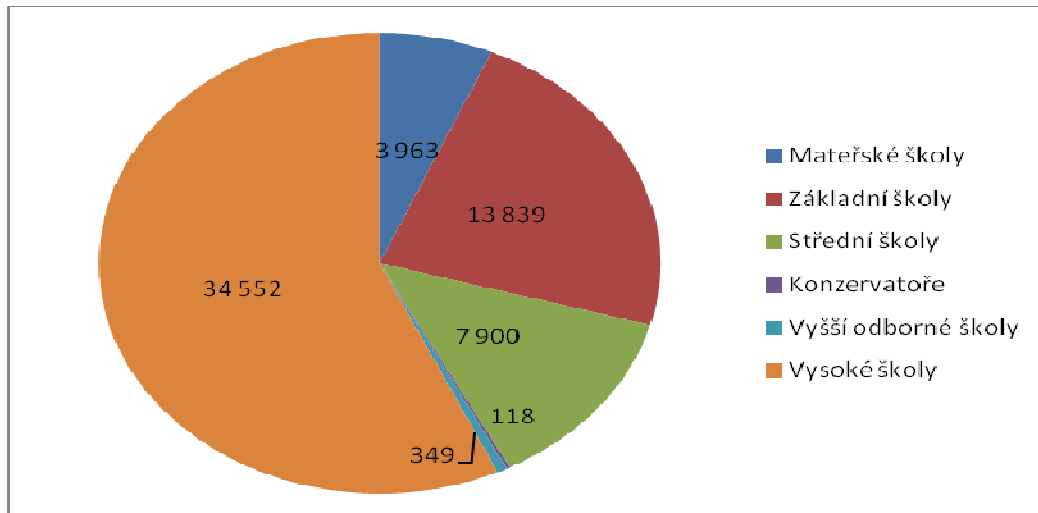
Zdroj: ČSÚ, Zamestnanosť cudzincov podľa štátneho občianstva - 2000-2010; vlastné spracovanie

2.2 Vzdelávanie cudzincov a ich zastúpenie na školách

Cudzinci majú rovnaké práva a tiež povinnosti na absolvovanie základnej, strednej a vysokej školy ako občania Českej republiky. Náleží im právo na vzdelanie podľa Listiny základných práv a slobôd. V materských školách je podiel cudzincov 1,3 % všetkých detí. Väčšina detí pochádza z Vietnamu, Ukrajiny, Slovenska a Ruska. Na základných školách je ich podiel o niečo väčší, a to 1,7 %. Zastúpenie na stredných je školách je 1,4 % a takisto sa jedná najmä o Vietnamcov, Ukrajincov, Slovákov a Rusov. Vysoké školstvo je oblasť vzdelávania, v ktorej je zahrnutých najviac cudzincov. Ich počet sa každoročne zvyšuje, podľa posledných dostupných údajov ČSÚ tvoria 8,9 % študentov verejných a súkromných vysokých škôl. Keď sa zameriame na všetky vysoké školy v ČR, tak v akademickom roku 2009/2010 študovalo celkom 354 711 českých študentov na vysokých školách a 34 552 cudzincov. Cudzinci teda tvorili 8,9 % študujúcich. Z toho na verejných školách bolo zapísaných celkom 25 615 cudzincov. (ČSÚ)

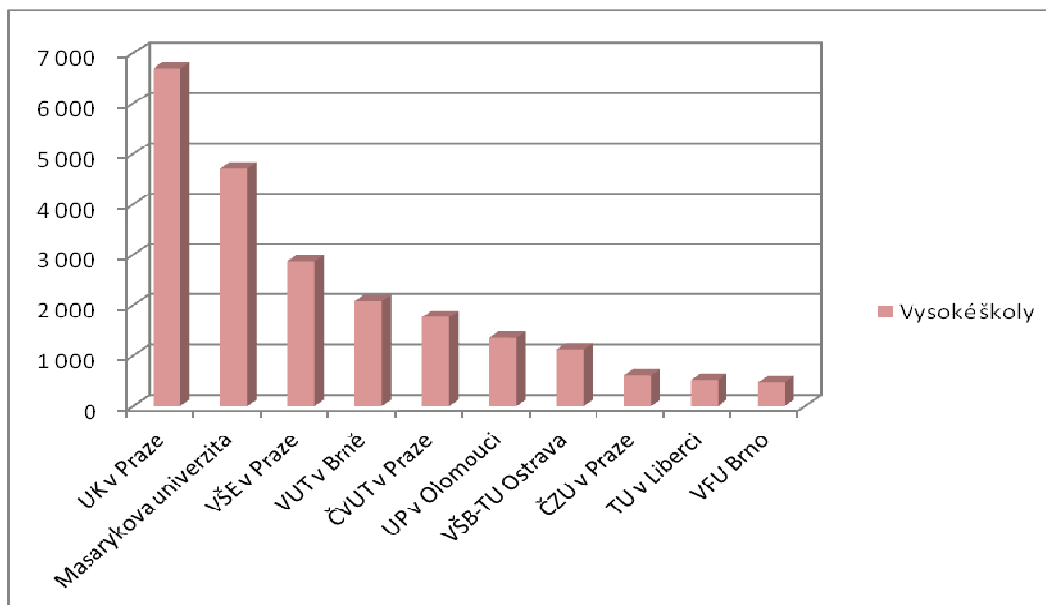
Najnavštevovanejšia je Karlova Univerzita v Prahe, na druhom mieste je Masarykova univerzita v Brne, ktorú nasleduje Vysoká škola ekonomická v Prahe. Zastúpenie na jednotlivých verejných vysokých školách nám ukazuje graf č. 4-7. Z grafu vidíme, že väčšina zahraničných študentov študuje v hlavnom meste.

Graf 2-4: Cudzinci podľa typu školy 2009/2010

Zdroj: ČSÚ, Študujúci cudzinci podľa typu školy; vlastné spracovanie

Graf 2-5: Navštevované vysoké školy

Zdroj: ČSÚ, Študujúci na vysokých školách podľa štátneho občianstva v akademickom roku 2009/10; vlastné spracovanie

Záver

Súčasný demografický vývoj bude aj naďalej predstavovať jeden z hlavných determinantov vývoja zahraničnej migrácie. Význam zahraničnej pracovnej sily bude v budúcnosti narastať z dôvodu, že niektoré odvetvia českej ekonomiky (stavebníctvo, spracovateľský priemysel) nie sú uspokojené domácou pracovnou silou.

Rastúci počet cudzincov na trhu práce prináša so sebou aj isté riziká, napríklad čo sa týka integrácie do českej spoločnosti. Zamestnanci aj zamestnávateľia sú málo informovaní ohľadne zamestnávania cudzincov, bariéra nastáva v komunikácii a komplikácie prináša aj kultúrna rozdielnosť. Týmto otázkam by sa mala aktívne venovať migračná politika.

Integrácia cudzincov bude znamenať určitú výzvu pre spoločnosť a pre štát, neľahkú úlohu, ktorej musíme venovať pozornosť. Migrácia je oblasť, ktorá vyžaduje neustále uskutočňovanie spoločných aktivít, ktoré sú užitočné jednak pre tých, ktorí budú chcieť emigrovať a usadiť sa v inom štáte, ako aj pre tých, ktorí v prítomnosti migrantov budú žiť.

Použitá literatúra

BARTOŇOVÁ, Dagmar. *Populační vývoj České republiky 2007*. Praha : Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2008. Zahraniční migrace a cizinci v České republice, s. 143. ISBN 978-80-86561-46-2.

JÍLEK, Jaroslav; MORAVOVÁ, Jiřina. *Ekonomické a sociální indikátory: od statistik k poznatkům*, 1. vyd. Praha: Futura, 2007. ISBN 978-80-86844-29-9.

KOSCHIN, Felix. *Demografie poprvé*. Praha : Oeconomica, 2005. 122 s. ISBN 80-245-0859-1.

KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. Praha : ASPI, a. s., 2005. 504 s. ISBN 80-7357-050-5.

KUČERA, Tomáš, et al. *Populační vývoj České republiky 2001-2006*. 1. vyd. Praha : Katedra demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, 2007. 112 s. ISBN 978-80-86561-77-6.

KUČERA, Tomáš, et al. *Populační vývoj České republiky 2007*. Praha : Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, 2008. 143 s. ISBN 978-80-86561-46-2.

PAVLÍK, Zdeněk; KALIBOVÁ, Květa. *Mnohojazyčný demografický slovník : český svazek*. Praha : Česká demografická společnost, 2005. 184 s. ISBN 80-239-4864-4.

Internetové zdroje

Český statistický úřad [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz>>

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Dostupné z WWW: <www.mpsv.cz>

Stredisko empirických výskumov [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.stem.cz/>>

PETRUS, Valentina. Rozšířená Evropa a migrácia. *EurActiv* [online]. 21. 11. 2003, [cit. 2011-10-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.sk/socialna-politika/analyza/rozsirena-evropa-a-migracia>>.

Vymezení základních pojmů. *Integrovaný portál MPSV* [online], [cit. 2011-10-17]. Dostupný z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zz_zamest_cizincu/zz_vymezeni_pojmu>.

Zahraniční a vnitřní migrace. *Český statistický úřad* [online]. 2.6. 2011, [cit. 2011-10-17]. Dostupný z WWW: <http://notes2.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_migrace>.

HOLMAN, Robert. Měnová krize 1997 byla trest za nezavedení volného floatingu. *CEP* [online]. 21.02.2002, [cit. 2011-10-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=147>>.

Právní předpisy. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 09. 05. 2011, [cit. 2011-10-17]. Dostupný z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/pravnipredpisy_zz>.

Afričtí imigranti berou jih Evropy útokem. *PLEBS.CZ* [online]. 14. 02. 2011, [cit. 2011-10-17]. Dostupný z WWW: <<http://plebs.cz/aktualne/africiti-imigranti-berou-jih-evropy-utokem/>>.

GERSTNEROVÁ, Andrea. INTEGRACE KVALIFIKOVANÝCH SUBSAHARSKÝCH IMIGRANTŮ V PRAZE : Komparativní srovnání se situací v Paříži, Londýně a Lutychu. *Migraceonline.cz* [online]. 21. 01. 2011, [cit. 2011-10-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2274045>>.

OLŠER, Břetislav. Není dobré vytloukat klín klínem, aneb Nač jsou Česku imigranti...?. *IDNES.cz* [online]. 20. 10. 2009, [cit. 2011-10-17]. Dostupný z WWW: <<http://olser.blog.idnes.cz/c/106781/Neni-dobre-vytloukat-klin-klinem-aneb-Nac-jsou-Cesku-imigranti.html>>.

PETR, Miroslav. Cizinci falšují faktury kvůli daním. Stát omezil vydávání pracovních povolení : V českých firmách roste počet cizinců s podnikatelským vízem. *IHNED.cz* [online]. 14. 04. 2011, [cit. 2011-10-17]. Dostupný z WWW: <<http://byznys.ihned.cz/zpravodajstvi-cesko/c1-51565240-cizinci-falsuji-faktury-kvuli-danim>>.